

De Geelvleugelara's van Elswout en wijde omgeving

Pim de Nobel

Op woensdag 28 oktober 2002 was ik thuis bezig met het bijwerken van mijn 'huislijst'. Het was een mooie avond; het raam stond open en de muziek – ook van de burens – zacht. Ik had net mijn meest recente nieuwe huissoort Zwarte Ooievaar toegevoegd, toen ik plots een verre maar luide, diep rauwe schreeuw hoorde. "Ara's", dacht ik in een split second. En ja hoor, daar kwam een tweetal aanvliegen.

Tja, de gemiddelde waargenomen exoot moet het veelal stellen zonder een bovenstaande *Dutch Birding*-achtige beschrijving. Tot voor kort mochten ze überhaupt al blij zijn als ze door vogelaars werden geboekstaafd. Medio jaren negentig is er echter sprake van een ommekeer en wordt het gemeengoed het voorkomen van exoten te documenteren; ongeacht wat men van faunaverrijking dan wel -vervalsing denkt, beseft de vogelaar: "meten is weten". Deze trend was ook merkbaar in onze regio en er zijn artikelen met aantalsgegevens over ondermeer Nijlgans en Halsbandparkiet in *Fitis* verschenen. De Geelvleugelara's van Elswout moesten het tot nu toe doen met enkele nogal terloopse vermeldingen, veelal anekdotisch en soms foutief (o.a. Slotboom, 1983; Lensink, 1996). De nieuwe Broedvogelatlas van SOVON vormde de aanleiding om de beperkt beschikbare gegevens eens op rij te zetten (de Nobel, 2002).

De broedgebieden van de Geelvleugelara bestrijken een groot gebied in Centraal- en noordoostelijk Zuid-Amerika, alwaar deze holenbroeder in aantal en verspreiding afneemt (del Hoyo et al, 1997).

Hoewel deze opvallend gekleurde en luidruchtige soort een waarnemer nauwelijks kan ontgaan, is het decennia lange voorkomen rond landgoed Elswout dus nauwelijks gedocumenteerd. De eerste generatie landelijke atlanten van SOVON maakt geen melding van het voorkomen als broedvogel of pleisteraar (Teixeira, 1979; SOVON, 1987), evenmin als de provinciale avifauna's (Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland, 1981; Ruitenbeek et al, 1990). Pas met de toegenomen aandacht voor exoten verscheen de eerste vermelding in de landelijke vogelliteratuur, maar aanvankelijk onder de verkeerde soortnaam (Blauwgele Ara i.p.v. Geelvleugelara; Lensink, 1996; Geelhoed et al, 1998).

De eerste (drie) vrij vliegende vogels, afkomstig van een menagerie nabij Elswout, werden begin jaren zeventig waargenomen. In 1983 werd voor het eerst melding gemaakt van broeden: "Deze papegaaien ... hebben

zich aardig weten aan te passen, zelfs zodanig dat ze jaarlijks jongen voortbrengen." (de Gelder et al, 1983). In het beheerplan dat drie jaar later werd uitgebracht, is hier nog aan toegevoegd: "Wel worden ze dagelijks door derden bijgevoerd" (Anonymus, 1986). Iets wat in de kringen van de Vogelwerkgroep vast niet op bijval kon rekenen, gezien de algemeen als hinderlijk ervaren verstoring door deze luidruchtige vogels, de (vermeende) concurrentie om (nest)holen met Zwarte Specht en de roep om wegvangst en zelfs afschot (Slotboom, 1983). Aanvankelijk is er sprake van een aantalstoename, maar de bronnen spreken elkaar tegen over de maximale groeps grootte (5-7 of zelfs 13 stuks; pers. med. B. Smit resp. C. van Deursen). Hoe dan ook, geruchtmakende rondvluchten, waarbij de groep ara's soms geëscorteerd werd door kleinere papegaaien of parkieten, werden in de wijde omgeving waargenomen (Vogelzang, Haarlem, IJmuiden). Vervolgens namen de aantallen weer af, waarbij de laatste aanwijzing voor broeden van juli 1994 dateert (adulte vogel, overdag holte in beuk bezoekend en verdedigend; broedcode 7; pers. med. C. van Deursen; zie foto). Tijdens broedvogelinventarisaties van Elswout in 1992, 1995 en 1998 worden er respectievelijk twee, nul en nul territoria vastgesteld (de Nobel, 1999), maar de waarnemingen uit 1992 vallen slechts onder de noemer van "paartje in geschikt broedbiotoop" (broedcode 3; pers. med. H. Groot). Met de kap van een groot deel van de majestueuze Beuken langs de Elswoutlaan najaar 1998, verdwijnt bovendien de jarenlang bezette vaste slaapboom ter hoogte van de hertenkamp. De toen speciaal voor de ara's opgehangen grote nestkast, in een boom achter het poortgebouw, heeft de vogels echter nooit kunnen verleiden (pers. med. A. van den Berg). Vermeldenswaard is echter de zeer recente waarneming van een "de liefde bedrijvend paartje" op Elswout (9 februari 2003; pers. med. K. Swaving Dijkstra). Kan de toename worden verklaard door natuurlijke aanwas, de afname hangt deels samen met predatie en onnatuurlijke sterfte: de onmiskenbare resten van Geelvreuglara's zijn gevonden op een plukplaats van een Havik (juli 1990; van Deursen & Luntz, 1994), en langs de spoorlijn Overveen - Zandvoort (pers. med. B. Smit). Hoe de onderlinge verhoudingen tussen holenbroeders en predatoren ook zijn, ondanks de neergang van de populatie Geelvreuglara's, tussen eind jaren tachtig en begin jaren negentig van de vorige eeuw, is eind jaren negentig de Zwarte Specht als broedvogel van Elswout verdwenen...

Al met al zijn we in Zuid-Kennemerland getuige geweest van een voor de Oude Wereld uniek gebeuren: een vrij vliegende en zichzelf vermeerderende populatie van Geelvreuglara's. Hoewel er inmiddels nog maar twee vogels rondvliegen, lijkt het de moeite waard om hun verrichtingen met meer precisie te volgen dan in het verleden. Tot slot is het waarnemingenarchief van de Vogelwerkgroep ook gebaat bij aanvullende 'historische' waarnemingen.

Dankwoord

Arnoud van den Berg, Chris van Deursen, Hans Groot, Ferdy Hieselaar, Rob Lensink, Bernard Oosterbaan, Ben Smit, Karel Swaving Dijkstra en Piet Veel worden bedankt voor het verstrekken van informatie.

Literatuur

- Anonymus, 1986. Het Landgoed Elswout. Beheersplan '87-'97. Staatsbosbeheer Noord-Holland.
- Deursen C.G.M. van & Luntz R., 1994. Kolonisatie van Zuid-Kennemerland door Buizerd *Buteo buteo*, Havik *Accipiter gentilis* en Wespindief *Pernis apivorus*. Het Vogeljaar 42(4): 145-154.
- Geelhoed, S., Groot, H., Huijssteeden, E. van, Leeuwen, G. van & Nobel, P. de (red.), 1998. Vogels in het landschap van Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland/KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Gelder A. de, Hof P. op 't, Lenten L. & Loopstra I., 1983. Het landgoed Elswout. Een beschrijving van de cultuurhistorische en natuurwetenschappelijke betekenis. Rapport 83-17. Staatsbosbeheer Noord-Holland.
- Hoyo, J. del, Elliott, A. & Sargatal, J. (eds.), 1997. Handbook of the Birds of the World 4. Lynx Edicions, Barcelona.
- Lensink, R., 1996. Vreemde vogels in de Nederlandse avifauna: verleden, heden en wat voor een toekomst. Het Vogeljaar 44(4): 145-164.
- Nobel, P. de, 1999. Elswout revisited. Broedvogelinventarisaties Elswout/Duinvluit 1960-98. Fitis 35(3): 94-104.
- Nobel, P. de, 2002. Geelvleugelara *Ara macao*. pp. 590. In: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey Nederland, Leiden.
- Ruitenbeek, W., Scharringa, C.J.G. & Zomerdijs, P.J., 1990 (red.). Broedvogels van Noord-Holland. SVN/Provinciaal Bestuur van Noord-Holland, Assendelft.
- Slotboom, N., 1983. Verslag discussie-bijeenkomst Exoten. De Fitis 19(3/4): 73-74.
- SOVON, 1987. Atlas van Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.
- Teixeira, R.M. (red.), 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland, 1981. Randstad en Broedvogels. Tilburg.

Pim de Nobel, Zijlweg 115 4, 2013 DE Haarlem, 023-5318631